

כז

עַל־פְּנֵי יְרֵחוֹ וּרְאָה אֶת־אֶרֶץ כְּנָעַן אֲשֶׁר אֲנִי נֹתֵן לְבְנֵי
 יִשְׂרָאֵל לְאֶחָזָה: וּמַת בָּהֶר אֲשֶׁר אַתָּה עֹלֶה שָׁמָּה
 וְהָאֶסְפָּא אֶל־עַמִּיךָ כְּאֲשֶׁר־מַת אֶהֱרֹן אַחִיךָ בְּהַר הַהָר
 וַיֵּאֶסְפָּא אֶל־עַמּוּיָו: עַל־אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי בְּתוֹךְ בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל בְּמִי־מְרִיבַת קָדֵשׁ מִדְּבַר־צֶן עַל אֲשֶׁר
 לֹא־קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי בְּתוֹךְ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל: כִּי מִנְגִיד תִּרְאָה
 אֶת־הָאֶרֶץ וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא אֶל־הָאֶרֶץ אֲשֶׁר־אֲנִי נֹתֵן
 לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל:

כז

א וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בֵּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים אֶת־בְּנֵי קָן וְזֹאת הַבְּרָכָה
 ב יִשְׂרָאֵל לְפָנָי מוֹתוֹ: וַיֹּאמֶר יְהוָה מְסִינִי בָּא וְזָרַח מִשְׁעִיר
 לָמוֹ הוֹפִיעַ מֵהַר פָּאֲרֹן וְאַתָּה מִרְבַּבַת קָדֵשׁ מִימִינֹו
 ג אֲשֶׁדַת [אִשׁ דָּת] לָמוֹ: אֶף חֻבַּב עַמִּים כָּל־קִדְשֵׁיו בִּידֶךָ

תרגום אונקלוס

וּתְתַכְנֵשׁ לְעַמְּךָ כְּמַת דְּמִית אֶהֱרֹן אַחִיךָ בְּהָר טוֹרָא וְאַתְכַּנִּישׁ לְעַמְּךָ נָא עַל דִּי שְׁקִרְתוֹן בְּמִימְרֵי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמִי מִצוֹת רָקַם מִדְּבָרָא דְּצִין עַל דִּי
 לֹא קִדְשִׁתוֹן יְתִי בְּגוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל נִבְּ אַרְי מִקְּבַל תַּחְזִי יַת אַרְעָא וְלִתְמֵן לֹא תַעוֹל לְאַרְעָא דִּי אֲנָא יְהִיב לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל
 א וְדָא בְּרִיךְ מֹשֶׁה נְבִיא דִּי יַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל קָדַם מוֹתָהּ כ וַאֲמַר יְיָ מְסִינֵי אֲתַגְּלִי וְזָהוּר יִקְרָה מִשְׁעִיר אֲתַחְזִי לְנָא אֲתַגְּלִי כְּבָרְתָהּ מִטוֹרָא
 דְּפָאֲרֹן וְעַמְּךָ רַבְּבַת קִדְשִׁין כְּתַב יְמִינָהּ מְגוֹ אֲשֶׁתָּא אוֹרִיתָא יְהִיב לְנָא ג אֶף חֻבִּיבְנוֹן לְשִׁבְטֵיָא כָּל קִדְשֵׁיהוּי בֵּית יִשְׂרָאֵל כְּבָבוֹרָא אֶפְקִנוֹן מִמְּצָרִים

פירוש רש"י

מְקוֹם, וְאַחַר כֵּךְ פָּתַח בְּצָרְכֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂבַח שִׁפְתָּח בּוֹ
 יֵשׁ בּוֹ הַזְכָּרַת זְכוֹת לְיִשְׂרָאֵל, וְכֹל זֶה דֶּרֶךְ רְצוּי הוּא, כְּלוּמַר
 כְּדָאִי הֵם אֵלּוּ שִׁתְּחִיל עֲלֵיהֶם בְּרָכָה: מְסִינֵי בָּא. יֵצֵא לְקִרְאָתָם
 כְּשֶׁבָאוּ לְהִתְיַצֵּב בְּתַחְתִּית הַהָר כַּחֲתוּן הַיּוֹצֵא לְהַקְבִּיל פְּנֵי כְּלָה,
 שֶׁנֶּאֱמַר "לְקִרְאָת הָאֱלֹהִים" (שְׁמוֹת טו:יב), לְמַדְּנוּ שֶׁיֵּצֵא כְּנִגְדָם:
 וְזָרַח מִשְׁעִיר לָמוֹ. שִׁפְתָּח לְבָנֵי עֵשׂוֹ שֶׁיִּקְבְּלוּ אֶת הַתּוֹרָה וְלֹא רְצוּ:
 הוֹפִיעַ. לְהֵם: מֵהַר פָּאֲרֹן. שֶׁהֵלֶךְ שָׁם וּפְתַח לְבָנֵי יִשְׂמַעֵאל
 שֶׁיִּקְבְּלוּהָ וְלֹא רְצוּ: וְאַתָּה. לְיִשְׂרָאֵל: מִרְבַּבּוֹת קָדֵשׁ. וְעַמּוֹ מְקַצֵּת
 רַבְּבוֹת מְלֹאכֵי קָדֵשׁ, וְלֹא כָּלָם וְלֹא רַבָּם, וְלֹא כְּדֶרֶךְ בִּשְׂוֹר וְדָם
 שֶׁמֵּרָאָה כָּל כְּבוֹד עֲשָׂרוֹ וּתְפָאֲרָתוֹ בְּיוֹם חֲפָתוֹ: אִשׁ דָּת. שֶׁהִיְתָה
 כְּתוּבָה מֵאִז לְפָנָיו בְּאִשׁ שְׁחוּרָה עַל גְּבִי אִשׁ לְכַנְּהָ, נֹתֵן לְהֵם
 בְּלוּחוֹת כְּתַב יָד יְמִינֹו. דְּבַר אַחַר "אִשׁ דָּת", כְּתַרְגּוּמוֹ,
 שֶׁנִּתְּנָה לְהֵם מִתּוֹךְ הָאִשׁ: (ג) אֶף חֻבַּב עַמִּים. גַּם חֻבָּה יִתְרָה
 חֻבַּב אֶת הַשְּׂבָטִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד קְרוּי "עַם", שֶׁהָרִי בְּנִימִין
 לְבָדוֹ הָיָה עֲתִיד לְהוֹלֵד כְּשֶׁאֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
 לְיַעֲקֹב "גּוֹי וְקָהַל גּוֹיִם יְהִיָּה מִמֶּךָ" (בְּרֵאשִׁית לב:ג): כָּל קִדְשֵׁיו
 בִּידֶךָ. נַפְשוֹת הַצַּדִּיקִים גְּנוּזוֹת אִתּוֹ, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר "וְהִיְתָה
 נַפְשׁ אֲדֹנָי צְרוּרָה בְּצִרוּר הַחַיִּים אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ" (שְׁמוּאֵל טז:לב):

(ג) כְּאֲשֶׁר מַת אֶהֱרֹן אַחִיךָ. בְּאוֹתָהּ מִיְתָה שְׂרָאִית וְחֻמְדַּת אוֹתָהּ,
 שֶׁהִפְשִׁיט מֹשֶׁה אֶת אֶהֱרֹן בְּגַד רֵאשׁוֹן וְהִלְבִּישׁוֹ לְאַלְעָזָר, וְכֵן
 שְׁנֵי, וְכֵן שְׁלִישִׁי, וְרָאָה בְּנוֹ בְּכַבּוּדוֹ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה, אֶהֱרֹן אַחִי,
 עֹלֶה לְמִטָּה, וְעֹלֶה. פְּשׁוּט יָרִיד, וּפְשׁוּט. פְּשׁוּט רִגְלֶיךָ, וּפְשׁוּט.
 עֲצוּם עֵינֶיךָ, וְעֲצוּם. קְמוּץ פִּיד, וְקִמְץ. וְהֵלֶךְ לוֹ. אָמַר מֹשֶׁה,
 אֲשֶׁרִי מִי שְׁמַת בְּמִיְתָהּ זֹו: (נא) עַל אֲשֶׁר מְעַלְתֶּם בִּי. גְּרַמְתֶּם
 לְמַעוֹל בִּי: עַל אֲשֶׁר לֹא קִדְשִׁתֶּם אוֹתִי. גְּרַמְתֶּם לִי שְׁלֹא אֲתַקְדֵּשׁ.
 אֲמַרְתִּי לָכֶם "וְדַבַּרְתֶּם אֵל הַסְּלַע" (בַּמִּדְבָּר יז:לח) וְהֵם הַכּוּהֵן,
 וְהִצְרִיכוּ לְהַכּוֹתוֹ פְּעַמִּים, וְאֵלּוֹ דְּבָרוּ עַמּוֹ וְנֹתֵן מִימִיו בְּלֹא
 הַכָּאָה, הָיָה מִתְקַדֵּשׁ שֵׁם שְׁמַיִם, שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים, וְמָה
 הַסְּלַע הִזָּה שְׁאִינוֹ לְשֹׁכֵר וְלֹא לְפָרְעֵנוֹת, אִם זָכָה אֵין לוֹ מִתֵּן
 שְׁכָר וְאִם חָטָא אֵינוֹ לוֹקָה, כֵּךְ מְקִים מִצְוֹת בּוֹרְאוֹ, אֲנֹו לֹא כָּל
 שְׁכָן: (נב) כִּי מִנְגִיד. מִרְחֹוק: תִּרְאָה וְגוֹ'. כִּי אִם לֹא תִרְאָנָה עַכְשָׁיו,
 לֹא תִרְאָנָה עוֹד בְּחַיֶּיךָ: וְשָׁמָּה לֹא תָבוֹא. כִּי יִדְעַתִּי כִּי חֻבִּיבָה הִיא
 לָךְ, עַל כֵּן אֲנִי אוֹמֵר לָךְ עֹלֶה וְרָאָה:

סדר כז (א) וְזֹאת הַבְּרָכָה. לְפָנָי מוֹתוֹ. סְמוּךְ לְמִיתָתוֹ, שְׁאֵם לֹא
 עַכְשָׁיו אֵימְתִי: (ב) וַיֹּאמֶר ה' מְסִינֵי בָּא. פְּתַח תַּחְלָה בְּשִׁבְחוֹ שֶׁל

כֹּז וְהֵם תָּכּוּ לְרַגְלֶךָ יֵשָׁא מִדְּבַרְתֶּיךָ: תּוֹרָה צְוֵה-לָנוּ מִשָּׁה וְזֹאת הַבְּרָכָה
 ה' מוֹרְשָׁה קָהֳלֵת יַעֲקֹב: וַיְהִי בִישְׁרוֹן מִלֶּךְ בְּהַתְּאַסֵּף רַאשֵׁי
 ו' עַם יַחַד שְׁבֹטֵי יִשְׂרָאֵל: יַחֲזִי רְאוּבֵן וְאַל-יִמָּת וַיְהִי מִתִּיּוֹ
 ז' מִסֹּפֵר: וְזֹאת לַיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע יְהוָה קָנָא
 קוֹל יְהוּדָה וְאַל-עֲמוּ תְּבִיאֲנוּ יְדִיו רַב לוֹ וְעֲזַר מִצְרִיו
 תְּהִיָּה:

תרגום אונקלוס

ואנון מדברין תחות עננך נטלין על מימרך ד אורייתא יחב לנא משה מסרה ירתא לכנשת יעקב ה ויהוה בישראל מלכא באתכנשות רישי עמא כחדא שבטיא דישראל ו יחי ראובן לחיי עלמא ומותא תנינא לא ימות ויקבלון בנוהי אחסנתהון במנינהון ז ודא ליהודה ואמר קבל יי צלותה דיהודא במפקה לאגחא קרבא ולעמה תתיכנה לשלם ידוהי יעבדן לה פרענותא מסנאוהי וסעיד מבצלי דכבוהי הוי לה

פירוש רש"י

מחלוקת ביניהם: (ו) יחי ראובן. בעולם הזה: ואל ימות. לעולם הבא, שלא יזכר לו מעשה בלחה: ויהי מתיו מספר. נמנין במנין שאר אחיו, דוגמא היא זו, כענין שנאמר וישכב את בלחה, ויהיו בני יעקב שנים עשר (בראשית לביד), שלא יצא מן המנין: (ז) וזאת ליהודה. סמך יהודה לראובן מפני ששניהם הודו על קלקול שבידם, שנאמר "אשר חקמים יגידו וגו' להם לבדם וגו' ולא עבר זר בתוכם" (איוב ג:צא-צ). ועוד פרושו רבותינו, שכל ארבעים שנה שהיו ישראל במדבר, היו עצמות יהודה מתגלגלין בארון מפני נדוי שקבל עליו, שנאמר "וחטאתי לאבי כל הימים" (בראשית מ:טו), אמר משה, מי גרם לראובן שיודה, יהודה וכי: שמע ה' קול יהודה. תפלת דוד ושלמה, ואסא מפני הכושים, ויהושפט מפני העמונים, וחזקיה מפני סנהריב: ואל עמו תביאנו. לשלום מן המלחמה: ידיו רב לו. יריבו ריבו וינקמו נקמתו: ועזר מצריו תהיה. על יהושפט התפלל, על מלחמת רמות גלעד, ויזעק יהושפט וה' עזרו" (דברי הימים יח:ד). דבר אחר, "שמע ה' קול יהודה", כאן רמז ברכה לשמעון מתוך ברכותיו של יהודה, ואף כשחלקו ארץ ישראל נטל שמעון מתוך גורלו של יהודה, שנאמר "מחבל בני יהודה נחלת בני שמעון" (יהושע יא:י) ומפני מה לא יחד לו ברכה בפני עצמו, שהיה בלבד עליו על מה שעשה בשטים כן כתוב באגדת תהלים:

מפתח סדרי התנ"ך

על פסוק ה: ויהי בישרון מלך

מלכות ה' מוזכרת בחמישה ראשי סדרים.

כבוד מלכות ה' בישעיה ראש סדר י' וחספיה הלכנה ובושה החמה כיימלך ה' צ' בהר ציון ובירושלם ונגד זקניו כבוד:

נצחיות מלכות ה' שם בראש סדר יח כהאמר ה' מלך ישראל וגאלו ה' צ' אני ראשון ואני אחרון ומבלעדי אין א':

בשורת הגאולה במלכות ה' שם בראש סדר כב מהנאוו על ההרים רגלי מבשר משמיע שלום מבשר טוב משמיע ישועה אמר לציון מלך א':

וגם בנבואת עובדיה בתרי עשר ראש סדר ט' ועלו מושעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה המלוכה:

בתהלים בראש סדר ג' אנו מתפללים לישועתו, ה' הושיעה המלך יעננו כיום-קראנו:

כז

ח וּלְלוֹי אָמַר

תְּמִיד וְאוֹרֵיךְ

לְאִישׁ חֲסִידְךָ

אֲשֶׁר נָסִיתוּ

קִנְיָ שְׁנֵי ב

ט

בְּמִסְפָּה תְרִיבֶהוּ עַל־מֵי מְרִיבָה: הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא

וזאת הברכה

רְאִיתִיו וְאֶת־אָחִיו לֹא הִפִּיר וְאֶת־בָּנוּ לֹא יָדַע כִּי שָׁמְרוּ

י אִמְרֹתֶיךָ וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ: יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לִיעֲקֹב וְתוֹרֹתֶיךָ

יא לְיִשְׂרָאֵל יִשְׁמְרוּ קְטוֹרֶה בְּאֶפְדָּךְ וְכִלִּיל עַל־מִזְבְּחֶךָ: בְּרַךְ

יְהוָה חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצֶה מִחֵץ מִתְנַיִם קָמִיו וּמִשְׁנֵאָיו

יב מִן־יְקוּמוֹן: לְבַנְיָמִן קִנְיָ

אָמַר יָדִיד יְהוָה יִשְׁפֹּן לְבִטַח עָלָיו חֲפָף עָלָיו כָּל־הַיּוֹם

יג וּבֵין כְּתָפָיו שָׁכֵן: וְלְיוֹסֵף אָמַר קִנְיָ שְׁלִישֵׁי ג

מְבֻרַכַת יְהוָה אֲרָצוֹ מִמֶּגֶד שְׁמַיִם מִטֹּל וּמִתְהוֹם רַבְּצַת

תרגום אונקלוס

ח וּלְלוֹי אָמַר תּוֹמִיא וְאוֹרִיא אֲלֻבְשָׁתָא לְגַבְר דְּאִשְׁתַּכַּח חֲסִידָא קְדָמְךָ דִּי נִסִּיתוּהִי בְּנִסְתָּא וְהוּוּ שְׁלִים בְּחִנְתוּהִי עַל מִי מִצִּוְתָא וְאִשְׁתַּכַּח מִהִמֵּן ט דַּעַל אָבוּהִי וְעַל אִמָּה לֹא רַחַם כִּד חֲבוּ מִן דִּינָא וְאִפִּי אַחוּהִי וּבְנוּהִי לֹא נִסִּיב אַרִי נִטְרוּ מִטְרַת מִימְרֶךָ וּקְיָמְךָ לֹא אֲשַׁנּוּ י כְּשֶׁרִין אֲלִין דִּלְפּוֹן דִּינִיךָ לִיעֲקֹב וְאוֹרֵיךָ לְיִשְׂרָאֵל יִשׁוּן קְטוֹרֶת בּוּסְמִין קְדָמְךָ וּגְמִיר לְרַעְוָא עַל מִדְּבַחְךָ יֵא בְרַךְ יי נִכְסוּהִי וְקוּרְבַן יוּדוּהִי תִקְבַּל בְּרַעְוָא תִּכְר חֲרָצָא דְסִנְאִהִי וּדְבַעֲלִי דְבִבּוּהִי דְלֹא יְקוּמוֹן יב לְבַנְיָמִן אָמַר רַחֲמָא דִּי יִשְׂרִי לְרַחֲצֵן עֲלוּהִי דִי מְגֵן עֲלוּהִי כִל יוֹמֵא וּבְאַרְעָה תִשְׁרִי שְׁכַנְתָּא יג וְלְיוֹסֵף אָמַר מְבֻרַכָא מִן קָדָם יי אֲרַעָה עֲבָדָא מְגִדְנִין מִטְלָא דְשִׁמְיָא מְלַעֲלָא וּמִמְבּוּעֵי עֵינָן וְתוּהוּמִין דְנִגְדָן מִמְעַמְקֵי אֲרַעָא פִירוּשׁ רש"י

והתפלל עליהם לפי שהיו מועטים, י"ב בני חשמונאי ואלעזר כנגד כמה רבבות, לכה נאמר "ברך ה' חילו ופעל ידיו תרצה": ומשנאיו מן יקומו. מחץ קמיו ומשנאיו מהיות להם תקומה: (יב) לבנימן אמר. לפי שברכת לוי בעבודת הקרבנות ושל בנימין בבנין בית המקדש בחלקו, סמך זה לזה, וסמך יוסף אחריו, שאף הוא משכן שילה היה בנוי בחלקו, שנאמר "וימאס באהל יוסף וגו'" (תהלים מזמור עז שלנו:סו), ולפי שבית עולמים חביב משילה, לכה הקדים בנימין ליוסף: חופף עליו. מכסה אותו ומגין עליו: כל היום. לעולם, משנבחרה ירושלים לא שרתה שכינה במקום אחר: ובין כתפיו שכן. בגובה ארצו היה בית המקדש בנוי, אלא שנמוך כ"ג אמה מעין עיטם, ושם היה דעתו של דוד לבנותו, כדאיתא בשחיטת קדשים, אמרי נחתי ביה פורתא משום דכתיב "ובין כתפיו שכן", אין לך נאה בשור יותר מכתפיו: (יג) מברכת ה' ארצו. שלא היתה בנחלת השבטים ארץ מלאה כל טוב כארצו של יוסף: מנגד. לשון ערנים ומתק: ומתהום. שהתהום עולה ומלחלת אותה מלמטה. אתה מוצא בכל השבטים ברכתו של משה מעין ברכתו של יעקב:

(ח) וּלְלוֹי אָמַר. ועל לוי אמר: תמיד וְאוֹרֵיךָ. כלפי שכינה הוא מדבר: אֲשֶׁר נָסִיתוּ בְּמִסְפָּה. שלא נתלוננו עם שאר המלינים: תְּרִיבֶהוּ וגו'. כתרנגומו. דבר אחר, "תְּרִיבֶהוּ עַל מֵי מְרִיבָה", נסתקפת לו לבא בעליה, אם משה אמר "שמעו נא המורים" (במדבר כ:), אהרן ומרים מה עשו: (ט) הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ לֹא רְאִיתִיו. כשחטאו בעגל ואמרת "מי לה' אלי" (שמות כה:יב) נאספו אלי כל בני לוי, וצויתים להרוג את אבי אמו והוא מישראל או את אחיו מאמו או בן בתו, וכן עשו. ואי אפשר לפרש אביו ממש, ואחיו מאביו, וכן בניו ממש, שהרי לויים הם, ומשכט לוי לא חטא אחד מהם, שנאמר "כל בני לוי" (שם): כִּי שָׁמְרוּ אִמְרֹתֶיךָ. "לא היה לך אלהים אחרים" (שמות ט:כב): וּבְרִיתֶךָ יִנְצְרוּ. ברית מילה, שאותם שנוולדו במדבר, של ישראל לא מלו את בניהם, והם היו מולין ומלין את בניהם: (י) יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ. ראויין אלו לכה: וְכִלִּיל. עולה: (יא) מִחֵץ מִתְנַיִם קָמִיו. מחץ קמיו מכת מתנים, כענין שנאמר "ומתניהם תמיד המעד" (תהלים מזמור סח שלנו:כד), ועל המעוררין על הכהנה אמר כן. דבר אחר, ראה שעתידין חשמונאי ובניו להלחם עם היוונים,

הלויים בראשי הסדרים: בשמות כז אלה פקודי המשכן... עבדת הלויים... ובמדבר סדר ד... אל-תכריתו... מתוך הלויים: ושם יז... ואל הלויים תדבר... כי תקחו... את המעשר... מעשר מן-המעשר: ביהושע ה וכל-ישראל... הכהנים הלויים נשאי ארון ברית-ה'... חציו אל-מול הר-גריזים... בעזרא ג והקימו כהנאי בפלגתהון ולויא במחלקתהון על-עבדת א' די בירושלם... בעזרא ט ובכל-זאת אנחנו קריתים אמה וכתבים ועל החתום שרינו לוינו כהנני: ושם י ובחנפת חומת ירושלים בקשו את-הלויים מכל-מקומותם להביאם לירושלם לעשת חנפה ושמחה ובתודות ובשיר מצלתיים נבלים ובכנרות:

כֹּז, יֵד, טו תַּחַת: וּמִמַּגֵּד תְּבוֹאֵת שֶׁמֶשׁ וּמִמַּגֵּד גֵּרֶשׁ יִרְחִים: וּמֵרֵאשׁ וּזְמַת הַבְּרָכָה
 טו הַרְרֵי־קָדָם וּמִמַּגֵּד גְּבֻעוֹת עוֹלָם: וּמִמַּגֵּד אֶרֶץ וּמִלֵּאָה
 וּרְצוֹן שְׁכֵנֵי סִנְיָה תְּבוֹאֵתָהּ לְרֵאשׁ יוֹסֵף וּלְקָדָקֵד נְזִיר
 יז אֶחָיו: בְּכוֹר שׁוּרוֹ הֵדָר לוֹ וְקִרְנֵי רֵאֶם קִרְנָיו בָּהֶם עֲמִים
 יַנְגַּח יַחֲדוּ אֶפְסֵי־אֶרֶץ וְהֵם רַבְבוֹת אֶפְרַיִם וְהֵם אֶלְפֵי
 יח מְנַשֶּׁה: וּלְזָבוּלָן אָמַר קָנָה רְבִיעִי ד'
 יט שֶׁמַּח זָבוּלָן בְּצִאתְךָ וַיִּשְׁשָׁכֶר בְּאַהֲלֶיךָ: עֲמִים הַרְרֵי־קָרְאוּ

תרגום אונקלוס

מלרע יד ועבדא מגדנין ועללן מיבול שמשא ועבדא מגדנין מריש ירח בירח טו ומריש טורינא בכיריא ומטוב רמן דלא פסקן טו ומטוב ארעא ומלאה ורעי לה דשכנתה בשמיא ועל משה אתגלי באסנא יתון כל אלין לרישא דיוסף ולגברא פרישא דאחיה זי רבא דבנוהי זיוא לה וגבורין דאתעבדא לה מקדם דתוקפא ורומא דילה בגברתה עממיא יקטל פחדא עד ספי ארעא ואנון רבותא דבית אפרים ואנון אלפאי דבית מנשה יח ולזבולן אמר חדי זבולן במפקד לאגחא קרבא על בעלי דבכד ויששכר במהכד למעבד זמני מועדיא בירושלם יט שבטיא דישראל לטור בית מקדשא יתפנשו

פירוש רש"י

בארץ ישראל, שחשובה לכלם היא, שנאמר "נחלת צבי צבאות גוים" (ירמיה ב:טז) והם רבבות אפרים. אותם המנגחים הם הרבבות שהרג יהושע שבא מאפרים: והם אלפי מנשה. הם האלפים שהרג גדעון במדין, שנאמר "וזבח וצלמנע פקרקר וגו'" (שופטים ו:ח): (יח) ולזבולן אמר. אלו ה' שבטים שברך באחרונה, זבולן גד ודן ונפתלי ואשר, כפל שמותייהם לחזקם ולהגבירם, לפי שהיו חלשים שבכל השבטים, הם הם שהוליך יוסף לפני פרעה, שנאמר "ומקצה אחיו לקח חמשה אנשים" (בראשית מא:ט), לפי שנראים חלשים ולא ישים אותם לו שרי מלחמתו: שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. זבולן ויששכר עשו שתפות, "זבולן לחוף ימים ישכן" (בראשית מג:ג), ויוצא לפרקמטיא בספינות ומשתכר, ונותן לתוך פיו של יששכר, והם יושבים ועוסקים בתורה, לפיכך הקדים זבולן ליששכר, שתורתו של יששכר על ידי זבולן היתה: שמח זבולן בצאתך. הצלח בצאתך לסחורה: ויששכר. הצלח בישיבת אהליך לתורה, לישב ולעבד שנים ולקבע חדשים, כמו שנאמר "ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו' ראשיהם מאתים" (דברי הימים ה:עב) ראשי סנהדרין היו עוסקים בכך. ועל פי קביעת עתיקה ועבוריהם: (יט) עמים. של שבטי ישראל: הר יקראו. להר המוריה יאספו. כל אסיפה על ידי קריאה היא, ושם יבחו ברגלים "זבחי צדק":

ראשי סדרים בהם מוזכרים אפרים, מנשה, יששכר, זבולן ונפתלי

מפתח סדרי התנ"ך

בראשית ראש סדר מב ויהי אחרי הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חלה ויקח את־שני בניו עמו את־מנשה ואת־אפרים: כחנוכת המזבח, בכמדבר ראש סדר ז ביום השביעי נשיא לבני אפרים אלישבע בן־עמיהוד:

שופטים סדר ח ויקם אחרי אבימלך להושיע את־ישראל תולע בן־פואה בן־דודו איש יששכר והוא־ישב בשמיר בהר אפרים: שמואל סדר א ויהי איש אחד מן־הרמתים צופים מחר אפרים ושמו אלקנה בן־ירחם בן־אליהוא בן־תחו בן־צוף אפרתי:

בזמן ההתארגנות להמלכת דוד על כל ישראל, בדברי הימים ראש סדר ו וגם הקרובים אליהם עד־יששכר וזבולן ונפתלי מביאים לחם בחמורים ובגמלים ובפרדים | ובבקר מאכל קמח דבלים וצמקים ויין ושמן ובקר וצאן לרב כי שמחה בישראל:

כֹּז שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי-צֶדֶק כִּי שֹׁפַע יַמִּים יִינָקוּ וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי זֹאת הַבְּרָכָה
 כ חול: וּלְגַד אָמַר בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד קִנּוּ
 כא כְּלִבְיַא שְׁכֹן וְטָרַף זְרוּעַ אַף-קֶדְקֶד: וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ
 כִּי-שָׁם חִלְקַת מַחֲקָק סִפּוּן וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם צְדָקַת יְהוָה
 כב עֲשֵׂה וּמִשְׁפָּטֵיו עִם-יִשְׂרָאֵל: וּלְדָן קִנּוּ חֲמִישִׁי
 כג אָמַר דָּן גֹּדֵר אֲרִיָּה יִזְנַק מִן-הַבֶּשֶׂן: וּלְנַפְתָּלִי אָמַר
 נַפְתָּלִי שְׁבַע רְצוּן וּמְלֵא בְרַכַּת יְהוָה יָם וְדָרוֹם

תרגום אונקלוס

תמן יכסון נכסת קודשין לרעוא ארי נכסי עממיא ייכלון וסימא דמטמרא בחלא מתגליא להון כ ולגד אמר בריך דאפתי לגד פליתא שרי ויקטול שלטונין עם מלכין כא ואחקבל בקדמתא דילה ארי תמן באחסנתה משה ספרא רבא דישראל קביר והוא נפק ועל בריש עמא זכון קדם יי עבד ודינהי עם ישראל כב ולדן אמר דן תקיף כגור אריון ארעה שתאי מן נחליא דנגדן מן מתנן כג ולנפתלי אמר נפתלי שבע רעוא ומלי ברכן מן קדם יי מערב ים גנוסר ודרומא

פירוש רש"י

כִּי שֹׁפַע יַמִּים יִינָקוּ. יִשְׁשַׁכְר וזְבוּלָן, וַיְהִי לָהֶם פְּנָאֵי לְעֶסוֹק בַּתּוֹרָה: וּשְׁפָנֵי טְמוּנֵי חוֹל. כְּסוּיֵי טְמוּנֵי חוֹל, טְרִית וּחִלּוּזֵן וְזִכּוּכִית לְבָנָה הַיּוֹצֵאִים מִן הַיָּם וּמִן הַחוֹל, וּבְחֻלְקוֹ שֶׁל יִשְׁשַׁכְר וְזְבוּלָן הָיָה, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּמִסְכַּת מְגִלָּה (דף ה, ו), "זְבוּלָן עִם חֵרֶף נִפְשׁוּ לְמוֹת" (שׁוֹפְטִים ג:ג) מִשׁוּם דְּנַפְתָּלִי עַל מְרוּמֵי שְׂדֵה (שם), הָיָה מִתְרַעַם זְבוּלָן עַל חֻלְקוֹ, לְאַחֵי נַתַּן שְׂדוֹת וְכַרְמִים וְכוּ': וּשְׁפָנֵי. לְשׁוֹן כְּסוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר "וַיִּסְפֹּן אֶת הַבֵּית" (מְלָכִים ד:מב), "וְסִפּוּן בְּאֶרֶז" (יִרְמִיָּה יא:לד), וְתַרְגּוּמוֹ "וּמְטַלִּיל בְּכִיּוּרֵי אֲרִזְיָא". דְּבַר אַחֵר, "עַמִּים הָרַ יִקְרְאוּ", עַל יְדֵי פְּרַקְמִטְיָא שֶׁל זְבוּלָן, תַּגְרֵי אַמוֹת הַעוֹלָם בָּאִים אֶל אֲרָצוֹ, וְהִיא עוֹמֶדֶת עַל הַסֶּפֶר, וְהֵם אוֹמְרִים, הוֹאִיל וְנִצְטַעְרָנוּ עַד פֶּאֶן נִלְךְ עַד יְרוּשָׁלַיִם וְנִרְאָה מֵהָ יִרְאָתָה שֶׁל אִמָּה זוֹ וּמֵה מַעֲשֵׂיהָ, וְהֵם רוֹאִים כֹּל יִשְׂרָאֵל עוֹבְדִים לְאֱלוֹהֵי אַחַד וְאוֹכְלִים מֵאֶכֶל אַחַד, לְפִי שֶׁהַגּוֹיִם אֱלוֹהֵי שֶׁל זֶה לֹא כְּאֱלוֹהֵי שֶׁל זֶה וּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה לֹא כְּמֵאֲכָלוֹ שֶׁל זֶה, וְהֵם אוֹמְרִים, אֵינן אִמָּה כְּשֶׁרָה כְּזוֹ, וּמִתְגַּיְרִין שָׁם, שֶׁנֶּאֱמַר "שָׁם יִזְבְּחוּ זִבְחֵי צֶדֶק": כִּי שֹׁפַע יַמִּים יִינָקוּ. זְבוּלָן וַיִּשְׁשַׁכְר, הֵיטָּן נֹתֵן לָהֶם מְמוֹן בְּשֹׁפַע: (כ) בְּרוּךְ מְרַחֵב גֹּד. מִלְּמַד שֶׁהָיָה תַחֲוּמוֹ שֶׁל גֹּד מְרַחֵב וְהוֹלֵךְ כְּלָפֵי מְזֻרַח: כְּלִבְיַא שְׁכֹן. לְפִי שֶׁהָיָה סְמוּךְ לְסֶפֶר לְפִיכָךְ נִמְשַׁל בְּאֲרִיּוֹת, שֶׁכָּל הַסְּמוּכִים לְסֶפֶר צְרִיכִים לְהִיּוֹת גְּבוּרִים: וְטָרַף זְרוּעַ אִף קֶדְקֶד. הַרוּגִיָּהּ הָיָה נִפְרִין, חוֹתְכִים הֵרָאשׁ עִם הַזְרוּעַ בְּמִכָּה אַחַת: (כא) וַיֵּרָא רֵאשִׁית לוֹ. רָאָה לְטוֹל לוֹ חֵלֶק בְּאֶרֶץ סִיחּוֹן וְעוֹג שֶׁהִיא רֵאשִׁית כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ: כִּי שָׁם חִלְקַת. כִּי יָדַע

מפתח סדרי התנ"ך רש"י מפרש את ברכת גד על נחלתו בעבר הירדן המזרחי. שני ראשי סדרים עוסקים בכך. בקשתם לקבל נחלה זו נמצאת במדבר בראש סדר כ"ט ומקנה | ר"ב ה"ה לבני ראובן ולבני-גד עצום מאד ויראו את-אֶרֶץ יְעִזָר ואת-אֶרֶץ גִּלְעָד והנה המקום מקום מקנה: ובניית המזבח המסמל את נאמנותם לה' נקבע כראש סדר יד ביהושע: ויקראו בני-ראובן ובני-גד למזבח כִּי עַד הוּא בִּנְתִּינוּ כִּי ה' הָא':

כֹּז

כֹּד יִרְשָׁה:

וּלְאִשֶׁר אָמַר בְּרוּךְ מִבְּנֵי קִנְחָה^ו

כֹּה אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן אֲחִיו וְטַבַּל בְּשֶׁמֶן רִגְלוֹ: בְּרִזְל וּנְחֹשֶׁת

וזאת הברכה

כֹּז

מִנְעַלְךָ וּכְיִמִּיד דְּבֹאֵךְ: אֵין כָּאֵל יִשְׁרוֹן רֹכֵב שָׁמַיִם בְּעֶזְרְךָ

כֹּז

וּבְגֹאוֹתוֹ שְׁחָקִים: מְעַנֶּה אֱלֹהֵי קָדָם וּמִתַּחַת זְרַעַת עוֹלָם

חתן התורה
ו (בשבת)

כֹּח

וַיִּגְרַשׁ מִפְּנֵיךָ אוֹיֵב וַיֹּאמֶר הַשָּׁמַד: וַיִּשְׁכֵּן יִשְׂרָאֵל בְּטַח

בְּדָד עֵין יַעֲקֹב אֶל-אֶרֶץ דִּגְן וְתִירוֹשׁ אַף-שָׁמִי

כֹּט יַעֲרֹפוּ-טַל: אֲשֶׁרִיךְ יִשְׂרָאֵל מִי כְמוֹךָ עִם נוֹשַׁע בִּיהוָה מִגֵּן

עֶזְרְךָ וְאֲשֶׁר-חָרַב גְּאוֹתֶךָ וַיִּכְחָשׁוּ אֵיבֶיךָ לָךְ וְאֵתָה

תרגום אונקלוס

יָרַת כֹּד וּלְאִשֶׁר אָמַר בְּרִיךְ מִבְּרַכַּת בְּנֵי אֲשֶׁר יְהִי רְצוֹן לְאֲחוּהֵי וַיִּתְרַבֵּי בְּתַפְנוּקֵי מַלְכִין כֹּה תִקְיָה כְּפָרְזֵל וּנְחֹשֶׁת מוֹתֵבךָ וּכְיִמִּי עוֹלַמְתֶּךָ תִּקְפֹּךְ כּו לִית אֱלֹהַּ כָּאֱלֹהַּ דִּישְׂרָאֵל דְּשִׁכְנַתָּה בְּשִׁמְיָא בְּשִׁמְיָא וְתִקְפָּה בְּשִׁמְיָא כּו מְדוּרָא אֱלֹהָא דִּי מַלְקַדְמִין בְּמִימְרָה אֲתַעֲבַד עֲלֵמָא וְתִרִיךְ מִקְדָּמְךָ סְנָאָה וְאָמַר שְׂצִי כֹה וּשְׂרָא יִשְׂרָאֵל לְרַחֲצֵן בְּלַחְדוּהֵי כְּעֵין בְּרַכְתָּא דְּבְרַכְנוּן יַעֲקֹב אַבּוּהוּן לְאַרְעָא עֲבָדָא עֲבוּר וְחָמַר אַף שְׁמִיָּא דְעֲלוּיְהוּן יִשְׁמַשְׁנוּן בְּטַלָּא כֹט טוֹבְךָ יִשְׂרָאֵל לִית דְּכוּתֶךָ עֲמָא דְפָרְקָנָה מִן קָדָם יי תִּקְיָה בְּסַעֲדָךָ וַדְמָן קְדַמוּהֵי נִצְחָן גְּבוּרָתֶךָ וַיִּכְדּוּן סְנָאָךְ לָךְ וְאֵת

פירוש רש"י

וממשיכות לה כספם וזהבם, אשקורני"ט, הכסף והזהב כלה מהם שהם מזיבות אותו לארצכם: (כו) אין כאל ישרון. דע לך "ישרון", ש"אין כאל" בכל אלהי העמים, ולא כצורך צורם: רוכב שמים. הוא אותו אלה ש"בעזרך ובגאותו" הוא רוכב "שחקים": (כז) מעונה אלהי קדם. למעון הם השחקים לאלהי קדם, שקדם לכל אלהים, וברר לו שחקים לשבתו ומעונתו, ומתחת מעונתו כל בעלי זרוע שוכנים: זרעת עולם. סיחון ועוג ומלכי כנען שהיו תקפו וגבורתו של עולם, לפיכך על כרחם יחדרו וזיועו וכחם חלש מפניו, כי לעולם אימת הגבוה על הנמוך. והוא, שהכח והגבורה שלו, בעזרך ויגרש מפניך אויב ויאמר לך השמד אותם: מעונה. כל תיבה שצריכה למ"ד בתחלתה הטיל לה ה"א בסופה: (כח) בטח בך. כל יחיד ויחיד "איש תחת גפנו ותחת תאנתו" (מלכים ד:ו) מפזרין, ואין צריכין להתאסף ולישב יחד מפני האויב: עין יעקב. כמו "ועינו כעין הבדלח" (במדבר ט:מג), כעין הברכה שברכם יעקב. לא כבךד שאמר ירמיה "בדד ישבת" (ירמיה ח:יח), אלא כעין הבטחה שהבטיחם יעקב, "והיה אלהים עמכם והשיב אתכם אל ארץ אבותיכם" (בראשית מב:כא): יערפו. יטיפו: אף שמו יערפו טל. אף ברכתו של יצחק נוספת על ברכתו של יעקב, "ויתן לך האלהים מטל השמים וגו'" (בראשית כה:א): (כט) אשריך ישראל. לאחר שפרט להם הברכות, אמר להם, מה לי לפרוט לכם, כלל דבר, הכל שלכם: אשריך ישראל מי כמוך. תשועתך בה' אשר הוא "מגן עזרך" ו"חרב גאותך": ויכחשו איביך לך. כגון הגבעונים, שאמרו "מארץ רחוקה מאד באו עבדיך וגו'" (יהושע ה:יב): ואתה

ירשה. לשון צווי, כמו "עלה רש" (לעיל א:כא), והטעם שלמעלה ברי"ש מוכיח, כמו סלח, ידע, לקח, שמע, כשמוסיף בו ה"א יהיה הטעם למעלה, סלחה, ידעה, לקחה, שמעה, אף כאן "ירשה" לשון צווי. ובמסורת הגדולה מצינו ב"אלפא ביתא" לשון צווי דטעמיהוין מלעיל: (כד) ברוך מבנים אשר. ראיתי בספרי אין לך בכל השבטים שנתברך בבנים כאשר, ואיני יודע כיצד: יהי רצוי אחיו. שהיה מתרצה לאחיו בשמן אנפיקינון ובקפלאות, והם מרצין לו בתבואה. דבר אחר, "יהי רצוי אחיו", שהיו בנותיו נאות, והוא שגאמר בדברי הימים (ג:ט) "הוא אבי ברזית", שהיו בנותיו נשואות לכהנים גדולים ומלכים הנמשחים בשמן זית: וטבל בשמן רגלו. שהיתה ארצו מושכת שמן כמעין. ומעשה שנצטרכו אנשי לודקיא לשמן, מנו להם פולמוסטוס אחד וכי, כדאיתא במנחות (דף פה:): (כה) ברזל ונחשת מנעלך. עכשיו הוא מדבר פנגד כל ישראל, שהיו גבוריהם יושבים בערי הספר ונועלים אותה שלא יוכלו האויבים לכנס בה, כאלו היא סגורה במנעולים ובריחים של ברזל ונחשת. דבר אחר, "ברזל ונחשת מנעלך", ארצכם נעולה בהרים שחוצבין מהם ברזל ונחשת, וארצו של אשר היתה מנעולה של ארץ ישראל: וכימיד דבאך. וכימיד שהם טובים לך, שהן ימי תחלתך, ימי נעורייך, כן יהיו ימי זקנתך שהם דואבים זבים ומתמוטטים. דבר אחר, "וכימיד דבאך", כמנין ימיה, כל הימים אשר אתם עושים רצונו של מקום, יהיו "דבאך", שפל הארצות יהיו דוכאות כסף וזהב לארץ ישראל, שתהא מברכת בפרות וכל הארצות מתפונסות הימנה,

כז

ל על-במותימו תדרוך:

וַיַּעַל קִנֹּט ° (בשבת)

מֹשֶׁה מֵעֲרַבַת מוֹאָב אֶל-הַר נְבוֹ רֹאשׁ הַפְּסָגָה אֲשֶׁר
 עַל-פְּנֵי יְרֵחוֹ וַיִּרְאֶהוּ יְהוָה אֶת-כָּל-הָאָרֶץ אֶת-הַגְּלִעָד
 לא עַד-דָּן: וְאֵת כָּל-נַפְתָּלִי וְאֶת-אָרֶץ אֶפְרַיִם וּמְנַשֶּׁה וְאֵת
 לב כָּל-אָרֶץ יְהוּדָה עַד הַיַּם הָאֲחֵרוֹן: וְאֶת-הַנֶּגֶב וְאֶת-הַכְּפָר
 לג בַּקְעֵת יְרֵחוֹ עִיר הַתְּמָרִים עַד-צָעֵר: וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו
 זֹאת הָאָרֶץ אֲשֶׁר נִשְׁפַּעְתִּי לְאַבְרָהָם לְיִצְחָק וְלְיַעֲקֹב
 לד לְאֹמֶר לְזָרְעֶךָ אֶתְנַנָּה הֲרֵאִיתִיךָ בְּעֵינַיִךְ וְשָׂמָה לֹא
 לה תַּעֲבֹר: וַיִּמַּת שָׁם מֹשֶׁה עַבְד־יְהוָה בְּאָרֶץ מוֹאָב
 לו עַל-פִּי יְהוָה: וַיִּקְבֹּר אֹתוֹ בְּגִל בְּאָרֶץ מוֹאָב מִזֶּל בֵּית
 פְּעוֹר וְלֹא-יָדַע אִישׁ אֶת-קְבֻרָתוֹ עַד הַיּוֹם הַזֶּה: וּמֹשֶׁה

תרגום אונקלוס

על פריקת צוארי מלכיהון תדרוך ל וסליק משה ממישרא דמואב לטורא דנבו ריש רמתא די על אפי ירחו ואחזיה יי ית כל ארעא ית גלעד עד דן לא וית כל נפתלי וית ארעא דאפרים ומנשה וית כל ארעא דיהודה עד ימא מערבא לב וית דרומא וית מישרא בקעעתא דירחו קרתא דדקליא עד צוער לג ואמר יי לה דא ארעא די קמית לאברהם ליצחק וליעקב למימר לבניך אתננה אחזיתך בעיניך ולתמן לא תעבר לו ומית תמן משה עבדא דיי בארעא דמואב על מימרא דיי לה וקבר יתה בחילתא בארעא דמואב לקבל בית פעור ולא ידע אנש ית קברתה עד יומא הדין לו ומשה

פירוש רש"י

"בכפר הירדן יצקם המלך במעבה האדמה" (מלכים ו:כו):
 (לג) לאמר לזרעך אתננה הראיתיך. כדי שתלך ותאמר
 לאברהם ליצחק וליעקב, שבועה שנשבע לכם הקדוש ברוך
 הוא קימה, וזהו "לאמר", לכך הראייתה לך, אבל גזרה היא
 מלפני ש"שמה לא תעבר", שאלולי כך, הייתי מקימך עד
 שתראה אותם נטועים וקבועים בה ותלך ותגיד להם:
 (לד) וימת שם משה. אפשר משה מת וכתב "וימת שם משה",
 אלא עד כאן כתב משה, מפאן ואילך כתב יהושע. רבי מאיר
 אומר, אפשר ספר התורה חסר כלום, והוא אומר "לקח את ספר
 התורה הזה" (לעיל כה:ג), אלא הקדוש ברוך הוא אומר ומשה
 כותב בדמע: על פי ה'. בנשיקה: (לה) ויקבר אותו. הקדוש ברוך
 הוא בכבודו. רבי ישמעאל אומר, הוא קבר את עצמו, וזה הוא
 אחד משלשה אתין שהיה רבי ישמעאל דורש כן. כיוצא בו,
 "ביום מלאת ימי נזרו יביא אתו" (במדבר ה:לד), הוא מביא את
 עצמו. כיוצא בו, "והשיאו אותם עון אשמה" (ויקרא יז:מ),
 וכי אחרים משיאים אותם, אלא הם משיאים את עצמם: מול בית
 פעור. קברו היה מוכן שם מששת ימי בראשית לכפר על מעשה
 פעור, וזה אחד מן הדברים שנבראו בין השמשות בערב שבת:

על במותימו תדרוך. כענין שנאמר "שימו את רגליכם על צוארי
 המלכים האלה" (שם ו:יז): (ל) מערבות מואב אל הר נבו. כמה
 מעלות היו, ופסען משה בפסיעה אחת: את כל הארץ. הראהו
 את כל ארץ ישראל בשלותה, והמציקין העתידין להיות מציקין
 לה: עד דן. הראהו בני דן עובדים עבודה זרה, שנאמר "ויקימו
 להם בני דן את הפסל" (שופטים יח:ל), והראהו שמשון שעתידי
 לצאת ממנו למושיע: (לא) ואת כל נפתלי. הראהו ארצו
 בשלותה וחרבנה, והראהו דבורה וברק מקדש נפתלי נלחמים
 עם סיסרא וחילותיו: ואת ארץ אפרים ומנשה. הראהו ארצם
 בשלותה וחרבנה, והראהו יהושע נלחם עם מלכי כנען,
 שבא מאפרים, וגדעון שבא ממנשה נלחם עם מדן ועמלק:
 ואת כל ארץ יהודה. בשלותה וחרבנה, והראהו מלכות בית
 דוד ונצחונם: עד היס האחרון. ארץ המערב בשלותה וחרבנה.
 דבר אחר, אל תקרי "היס האחרון" אלא היס האחרון, הראהו
 הקדוש ברוך הוא כל המאורעות שעתידין לארע לישראל עד
 שיחיו המתים: (לב) ואת הנגב. ארץ הדרום. דבר אחר, מערת
 המכפלה, שנאמר "ויעלו כנגב ויבא עד חברון" (במדבר יב:כב):
 ואת הכפר. הראהו שלמה יוצק כלי בית המקדש, שנאמר

כֹּז

בֶּן־מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה בְּמָתוֹ לֹא־כִהְתָּה עֵינָיו וְלֹא־נָס

וזאת הברכה

לֹז

לְחָה: וַיִּכְכּוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת־מֹשֶׁה בְּעִרְבַת מוֹאָב

לח

שְׁלֹשִׁים יוֹם וַיִּתְּמוּ יָמָיו בְּכִי אֲבָל מֹשֶׁה: וַיְהוֹשֻׁעַ בֶּן־נּוֹן

מָלֵא רוּחַ חֲכָמָה כִּי־סָמַךְ מֹשֶׁה אֶת־יָדָיו עָלָיו וַיִּשְׁמְעוּ

אֵלָיו בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲשׂוּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה:

לט

וְלֹא־קָם נָבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה אֲשֶׁר יָדָעוּ יְהוָה

מִפְּנֵים אֶל־פְּנֵים: לְכָל־הָאֲתֹת וְהַמּוֹפְתִים אֲשֶׁר שָׁלַחַו

יְהוָה לַעֲשׂוֹת בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם לְפָרְעָה וּלְכָל־עַבְדָּיו

מֵאֵל וּלְכָל־אֲרָצוֹ: וּלְכָל הַיָּד הַחֲזָקָה וּלְכָל הַמּוֹרָא הַגָּדוֹל אֲשֶׁר

עָשָׂה מֹשֶׁה לְעֵינָיו כָּל־יִשְׂרָאֵל:

תרגום אונקלוס

בר מאה ועשרין שנים כד מית לא כהת עינוהי ולא שגא זיו יקרא דאפוהי לו ובכו בני ישראל ית משה במישרנא דמואב תלתין יומין ושלמו יומי בכיתא אבלא דמשה לח ויהושע בר נון מלי רוח חכמתא ארי סמך משה ית דוהי עלוהי וקבילו מנה בני ישראל ועבדו כמא די פקיד יי ית משה לט ולא קם נביא עוד בישראל כמשה די אתגלי לה יי אפין באפין מ לכל אתיא ומופתיא די שלחה יי למעבד בארעא דמצרים לפרעה ולכל עבדוהי ולכל ארעה מא ולכל ידא תקפתא ולכל חוננא רבא די עבד משה לעיני כל ישראל

פירוש רש"י

אל ה" (שמות כה:טז), "עמדו ואשמעה מה יצוה ה' לכם" (במדבר ט:ח): (מא) ולכל היד החזקה. שקבל את התורה בלוחות בידיו: ולכל המורא הגדול. נסים וגבורות שבמדבר הגדול והנורא: לעיני כל ישראל. שנשארו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, שנאמר "ואשבכם לעיניכם" (לעיל ח:יז), והסכימה דעת הקדוש ברוך הוא לדעתו, שנאמר "אשר שברת" (שמות כה:מה) יישר כחך ששברת:

מפתח סדרי התנ"ך

רבי בנימין מטודילה שבירק בקהיר לפני כ-850 שנה, מעיד שבשני מועדים בשנה התאחדו כל המתפללים לקריאה משותפת בתורה. "ושם שני בתי כנסיות, לאנשי ארץ ישראל ואחת לאנשי ארץ כבל... ואינם נוהגים כולם מנהג אחד בקריאת הפרשיות של התורה, כי אנשי כבל נוהגין לקרות ככל שבוע פרשה כמו שעושים בספרד וכמנהג שאנו נוהגים, ובכל שנה מסיימין את התורה. ואנשי ארץ ישראל אין נוהגין כן, אלא עושים מכל פרשה שלושה סדרים ומסיימין את התורה לסוף שלוש שנים, ויש ביניהם מנהג ותקנה להתחבר כולם ולהתפלל ביחד ביום שמחת התורה וביום מתן תורה" [אוצר מסעות", י.ד. אינזשטיין עמוד 41, "מאיר נתיב", הרב יעקבסון עמוד 116] אולי ניתן לצרף לכך את הסברו של רבינו ניסים [מסכת מגילה, ברי"ף דף יא.] המנמק את הקריאה בשמחת תורה בפרשת וזאת הברכה: לפי שהוא סוף כל המועדות חותמין בברכת משה רבינו שבירך את ישראל.

המנהג לומר "חזק" בקול רם בסיום קריאה בתורה מתבסס על ציווי ה' ליהושע [א,טז] רַק חֲזַק וְאַמֵץ מֵאֵד לְשֹׁמֵר לַעֲשׂוֹת כְּכָל־הַתּוֹרָה, בחלק מהקהילות ישראל הורחבה הקריאה "חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק" על פי דברי יואב לאבשי אחיו במלחמתם פנים ואחור נגד בני עמון וארם: חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד־עַמּוֹנוֹ וּבְעַד עַרְי אֱלֹהֵינוּ וַיְהוֹה יַעֲשֶׂה הַטוֹב בְּעֵינָיו: ערך אמוני זה, שאנחנו נתחזק וה' יעשה נקבע כראש סדר כה בשמואל. גם הפסוק המקביל בדברי הימים [ח,א] חֲזַק וְנִתְחַזַּק בְּעַד־עַמּוֹנוֹ וּבְעַד עַרְי אֱלֹהֵינוּ וַיְהוֹה הַטוֹב בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה: נקבע כראש סדר. ללמדנו את חלקנו במימוש הבטחת ה' בידי ירמיה [ראש סדר כז] וְאִתָּה אֶל־תִּירָא עַבְדִּי יַעֲקֹב וְאֶל־תַּחַת יִשְׂרָאֵל כִּי הִנְנִי מוֹשַׁעַךְ מֵרְחֹק וְאֶת־זַרְעֶךָ מֵאֶרֶץ שְׁבִים וְשִׁב יַעֲקֹב וְשָׁקֵט וְשָׁאֲנָן וְאִין מַחְרִיד:

מסר זה, המשולב בהבטחת ה' "אל תירא" ובציווי "חזק ואמץ" ובמכתבו המעשי "חזק ונתחזק" נמצא בהרבה ראשי סדרים בתנ"ך.